

ANA-BABALARIN ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ KONUSUNDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

THE EVALUATION OF PARENTS' KNOWLEDGE ABOUT CHILD ABUSE

Nilüfer KESER¹, Elif ODABAŞ², Seval ELİBÜYÜK²

¹ S.B.Ankara Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hematoloji – Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Hasta Hakları Birim Sorumlusu

² S.B. Ankara Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hematoloji – Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Psikiyatri Bölümü

Poster Sunumu: II. Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Kongresi; 2010 Mayıs; 26-28; Ankara, Türkiye.

ÖZET

Giriş ve Amaç: Alan-yazında toplumun çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi eksikliğinin olduğu ve bu eksikliği gidermek için uygulanan eğitim programlarının da sayısının yetersiz olduğu vurgulanmaktadır. Bu çalışmanın genel amacı, çocukları hastanede tedavi gören ana-babalara verilmesi planlanan eğitim programının içeriğinin oluşturulması için ana-babaların çocuk istismarı ve ihmaline yönelik bilgi, deneyim ve tutumlarının belirlenmesidir.

Gereç ve Yöntemler: Araştırma Ankara Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hematoloji Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde Nisan-Mayıs 2010 tarihleri arasında 100 ana-baba ile gerçekleştirilmiştir. Verileri elde etmek için araştırmacılar tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ile 20 maddeden oluşan "Çocuk İstismarı ve İhmali Soru Listesi" kullanılmıştır. Araştırma verilerinin istatistiksel çözümlenmesinde ise SPSS for Windows 13 programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise tanımlayıcı istatistiksel değerlerinin (ortalama, standart sapma, yüzdelik) hesaplanmasının yanı sıra, t-Testinden ve ki-kare testinden yararlanılmıştır.

Bulgular: Araştırma bulgularına göre ana-babaları tarafından ihmal edildiğini belirtenlerin oranı %39, istismara uğradığını belirtenlerin oranı ise %17'dir. Ana-baba dışındaki kişiler tarafından istismara uğradığını belirtenlerin oranı ise %18'dir. Araştırma grubunun %90'ı istismar konusunda daha önce eğitim almadığını belirtmiş olup, soru listesinde yer alan bilgi maddelerini doğru cevaplandırma oranı kadınlarda 10.2±1.8, erkeklerde ise 9.83±2.10'dur. Cinsiyet ile bilgi ve tutum maddelerine verilen cevaplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>0.05). Araştırmanın diğer bir bulgusu ise bir istismar olayı ile karşılaşmaları durumunda, ana-babaların %36'sı ilgili makamlara başvuracağını, % 7.6'sı bu durumu yakınlarıyla paylaşacağını, %8.9'u kendisinin çözüm bulmaya çalışacağını, % 47.5'si ise olay karşısında duygusal ve uygun olmayan tepkiler (intihar, cinayet vb.) verebileceklerini bildirmeleridir.

Sonuç: Yetişkinlerin çocukluk dönemlerinde ihmal ve istismara uğradıklarına dair önemli bir veri elde edilmiştir. Bununla birlikte, çocuk istismarının/ihmalinin belirtileri, olumsuz ana-baba tutumları, çocuk istismarının hukuki boyutu, cinsel eğitimin önemi, ana-baba olarak istismar sonrası sergilemeleri gereken tutumlar ana-babalara uygulanacak olan eğitim programında odaklanması gereken konular olarak belirlenmiştir. Düzenli aralıklarla uygulanan, kapsamlı ve kişilerin eğitim düzeylerine uygun eğitim programları ile ana-babaların çocuk istismarına ve ihmaline yönelik yanlış bilgilerinin ve olumsuz tutumlarının değiştirilebileceği düşünülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Çocuk istismarı, ihmal, ana-baba, eğitim

Yazışma Adresi:

Uzm. Psk. Dan. Nilüfer KESER

S.B.Ankara Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Hematoloji – Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi,

Hasta Hakları Birimi Altındağ / ANKARA

e-posta: nilkeser@yahoo.com

ABSTRACT

Introduction and Aim: Literature highlights to the facts concerning lack of information about the child abuse and negligence issues throughout the society and also the insufficiency of the training programs. This study aims to constitute the content of the training program and set a certain way of shaping the knowledge, experience and stand for the parents who have children treated in the hospital.

Materials and Methods: The study was performed in Ankara Children's, Hematology Oncology Education and Research Hospital between April and May 2010, including 100 parents. In order to obtain data, two identification forms, "Personal Information Forms" and "Child Abuse and Negligence Questionnaire", designed by the researchers. The data collected from the parents was then analyzed by using SPSS for windows program, version 13.0. In the analysis of data, t-test and chi-square tests were used. The means, percentage, standard deviations were also presented in the evaluation of the data.

Results: As a result of the study, the ratio of person neglected by their parents is 39% and abused by their parents is 17%. The ratio of person neglected by the others, apart from their parents, is 18%. Of these 100 parents comprised the study group, 90% them stated that they haven't educated about child abuse before. While the mean number of women who had right answers of questionnaire is 10.2 ± 1.8 and the mean number of men, is 9.83 ± 2.10 . There was no significant difference between the ratio of right answers especially to the knowledge and attitude questions and gender ($p > 0.05$). One of the notable statistics in this research is that the parents said if they were exposed an abuse, they showed some reactions; 36% of parents applied relevant authority, 7.6% shared with friends and relatives, 8.9% tried to solve the problems by themselves, 47.5% showed emotional and inappropriate reactions such as suicide, murder etc.

Conclusions: In this study, an important result was obtained that parents had been exposed abuse and neglect in their childhood. The results also indicated that symptoms of child abuse/neglect, legal process of child abuse/neglect, negative parental attitudes, importance of sexual education, and parental attitudes after child abuse/neglect are important topics and the education program should be focused on these subjects. The educational program have to be performed periodically and it should be comprehensive and appropriate according to the education level of the parents. Thus, parents' misinformation and negative attitude could be changed by this program.

Key Words: Child abuse, neglect, parent, education

GİRİŞ

Alan-yazında bir erişkin, toplum ya da devlet tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallara ve uzman kişilere göre uygunsuz/hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun sağlığını, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen eylemlerin tümü çocuk istismarı ve ihmali olarak tanımlanmaktadır (1, 2). Çocuk istismarı ve ihmali fiziksel, cinsel ve duygusal olmak üzere üç grupta ele alınmaktadır. Türkiye'de 1807 öğrenciyle yapılan bir çalışmada çocukların/ergenlerin %22.8'inin ($n=412$) fiziksel istismara uğradığı, bu istismarın %17.2'sinin ($n=311$) de ana-babalar tarafından gerçekleştirildiği belirlenmiştir (3). Sekiz yüz otuz dokuz lise öğrencisiyle yapılan bir başka araştırmada ise ergenlerin %16.5'inin ihmale %15.8'inin duygusal istismara, %13.5'inin fiziksel istismara ve %10.7'sinin cinsel istismara uğradığı saptanmıştır (4).

İstismar sonrası çocuklarda saldırganlık, travma sonrası stres bozukluğu, intihar girişimi, depresyon, dürtüsellik, içe vurum ve dışavurum bozuklukları görülebilmekte ve istismarın olumsuz etkileri yetişkinlikte de devam edebilmektedir (5-7,8). Bu nedenle, mağdurlar erken yaşta hamilelik, anneliğe uyum, çocuk ile iletişim gibi birçok konuda psiko-sosyal sorunlar yaşamakta ve daha fazla sağlık hizmetlerinden yararlanmaktadırlar (9, 10).

Çocuk istismarını ve ihmali etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerden biri de ana-baba tutumlarıdır (11, 12). Ana-babalar çocuklarını disiplin etme adına dayak atmak gibi cezalandırma yöntemleri kullanarak olumsuz ana-baba tutumları sergilemektedirler (13). Bununla birlikte toplumda var olan yanlış bilgiler, toplumsal değerler ve inanışlar da çocuk istis-

marını ve ihmalini etkileyen diğer bir faktördür (14). Bu toplumsal nedenlerden ötürü özellikle cinsel ve duygusal istismarın Türkiye’deki gerçek rakamının net olmadığı, çocuk istismarı ve ihmalinin toplumda görülme oranının bilinenden çok daha yüksek olduğu düşünülmektedir (13, 15). Çocuk istismarı ve ihmal konusunda ana-babalar ve çocuklar başta olmak üzere topluma yönelik yapılan eğitimlerin de istismarın görülme oranını azaltacağı ve istismarın yaşandığı durumlarda da istismara maruz kalan bireylerin daha rahat bilgi vermelerini sağlayacağı belirtilmektedir (16, 17).

Bu araştırma ile ana-babalara verilmesi planlanan eğitim programının içeriğinin oluşturulması amacıyla, ana-babaların çocuk istismarı ve ihmaline yönelik bilgi, deneyim ve tutumlarının belirlenmesi hedeflenmiştir.

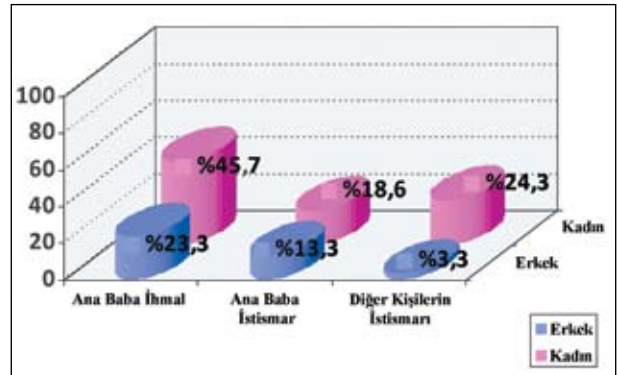
GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma, hasta yakınları için çocuk istismarı ve ihmaline yönelik hazırlanacak olan eğitim programının içeriğini belirlemek amacı ile yapılmış olan betimsel bir araştırmadır. Araştırma Nisan-Mayıs 2010 tarihleri arasında çocuklarının tedavisi için Ankara Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hematoloji Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi pediatri polikliniklerine başvuran 100 ana-baba ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunun belirlenmesinde ardışık örnekleme yöntemi kullanılmış olup, araştırma öncesi hasta yakınlarından bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Verileri elde etmek için araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile 20 maddeden oluşan “Çocuk İstismarı ve İhmal Soru Listesi” kullanılmıştır. Soru listesindeki maddelerin 12’si bilgi, 8’i tutum maddelerinden oluşmaktadır. Araştırma grubuna soru listesi verilmeden önce çocuk istismarı ve ihmal tanımlanmış olup, farklı durumları ihmal ve istismar olarak kabul etmeleri önlenmiştir. Araştırma verilerinin istatistiksel çözümlenmesi için SPSS for Windows 13 (Statistical Programme for Social Science) programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise tanımlayıcı istatistiksel değerlerinin (ortalama, standart sapma, yüzdelik) hesaplanmasının yanı sıra, t-Testinden ve ki-kare testinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

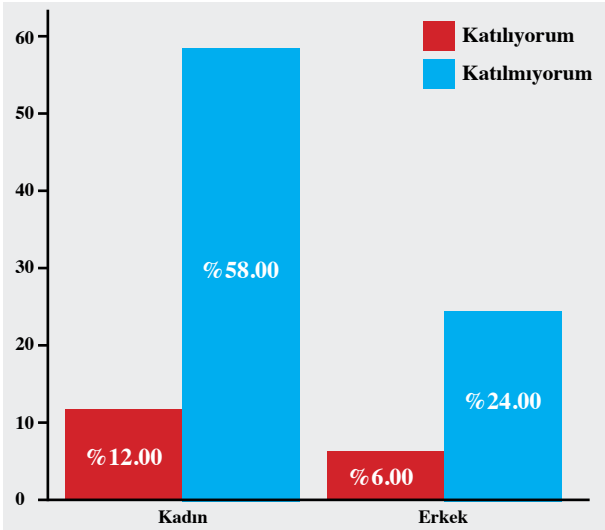
Araştırma grubu 30 erkek (%30) ve 70 kadın (%70) olmak üzere 100 kişiden oluşmaktadır. (Kadınların yaş ortalaması 33.91±7.38, erkeklerin yaş ortalaması 33±5.05’dir. Araştırma grubunun eğitim düzeyleri incelendiğinde ise %37’si ilkököl (n=37), %17’si ortaokul (n=17), %36’sı lise (n=36), %10’u üniversite (n=10) mezunudur.

Araştırma bulgularına göre ana-babaları tarafından ihmal edildiğini belirtenlerin oranı %39, istismara uğradığını belirtenlerin oranı ise %17’dir. Ana-baba dışındaki kişiler tarafından istismara uğradığını belirtenlerin oranı ise %18’dir. Çocuklukta istismara ve ihmale uğramanın cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, kadınların %45.7’si (n=32) ana-babaları tarafından ihmal edildiğini, %18.6’sı (n=13) ana-babaları tarafından istismara uğradığını ve %24.3’ü (n=17) ana-baba dışındaki kişiler tarafından istismara uğradığını belirtmişlerdir (Şekil 1). Erkeklerin % 23.3’ü (n=7) ana-babaları tarafından ihmal edildiğini, %13.3’ü (n=4) ana-babaları tarafından istismara uğradığını ve %3.3’ü (n=1) de ana-baba dışındaki kişiler tarafından istismara uğradığını belirtmişlerdir. Cinsiyet ile ana-baba tarafından istismara uğrama arasında anlamlı farklılık belirlenmemiş olup (p>0.05), ana-baba tarafından ihmale uğramada ve başkaları tarafından istismara uğramada cinsiyete göre farklılaşma görülmüştür (p<0.05).

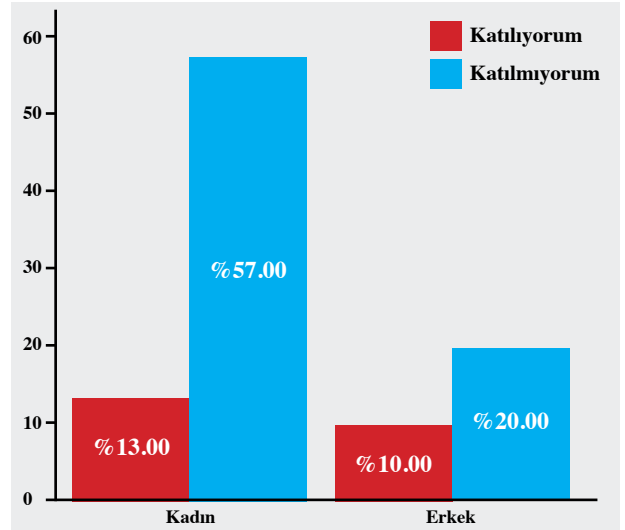

Şekil 1- Cinsiyete göre ihmal ve istismara uğrama oranlarının dağılımı

Araştırma grubunun %90’ı istismar konusunda daha önce eğitim almadığını belirtmiş olup, soru listesinde yer alan bilgi maddelerini doğru cevaplandırma oranı kadınlarda 10.2±1.8, erkeklerde ise 9.83±2.10’dur. Cinsiyet ile bilgi ve tutum maddelerine verilen cevaplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>0.05). Çocuk istismarı ve ihmaline yönelik soru listesinde yer alan bilgi maddeleri incelendiğinde, araştırma grubunun % 27’si çocuk istismarı ve ihmalinin çok az oranda görüldüğünü; %18’i çocuğa dilencilik yaptırılmasının çocuk istismarı ve ihmaline olmadığını; %23’ü fizyolojik nedenler hariç büyüme geriliğinin ihmal edilen çocuklarda görülmeyeceği-

Şekil 2 “Kız çocuklarının okumasından evlendirilmesinden yanayım.”

Şekil 3 “İstismar olayı yaşandığında olay örtbas edilmelidir”

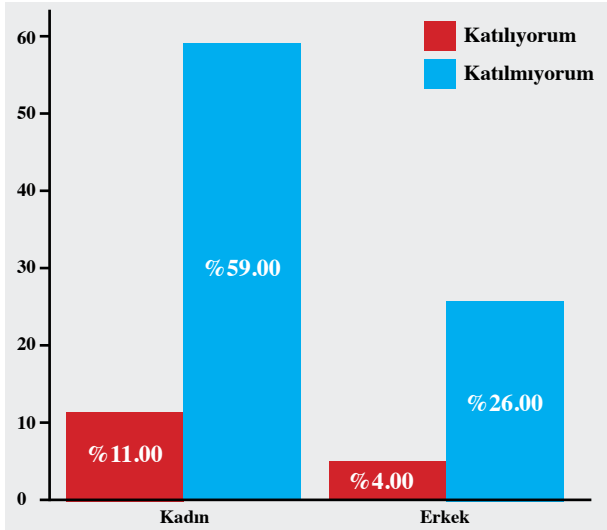
ni; %11'i ana-babaları tarafından çocuğa sevgi gösterilmesinin ihmal olmadığını; %9'u yaşına uygun olarak çocuğa cinsel eğitim verilmesinin gerekmediğini; %15'i istismarın çocukta psikolojik sorunlara neden olmayacağını; %15'i hasta çocuğun tedavi ettirilmemesinin ihmal olmadığını; yine %15'i okul çağındaki çocuğun okula göndermemesinin ihmal olmadığını; %10'u ise çocuğun ana-babası tarafından sürekli eleştirilip, aşağılanmasının duygusal istismar olmadığını belirtmişlerdir.

Soru listesinde yer alan tutum maddeleri incelendiğinde ise araştırma grubunun %18'i kız çocuklarının okula gönderilmesinden evlendirilmesinden yana olduklarını; %23'ü istismar olayının örtbas edilmesi gerektiğini; %15'i eşi çocuğunu sürekli dövse de şikayet etmeyeceğini; %10'u çocuğu istismara uğradığını söylese de ona inanmayacağını; %15'i bazı çocukların dayığı ve %13'ü ise öğretmenleri tarafından dövülmeyi hak ettiğini belirtmişlerdir (Şekil 2-6).

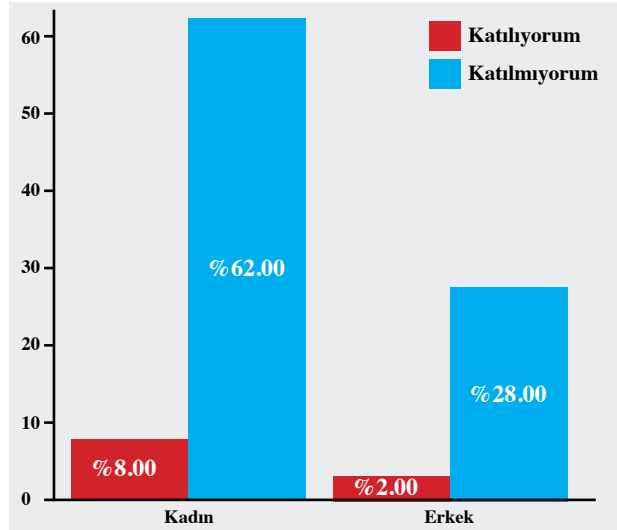
Araştırmanın önemli bir bulgusu ise bir istismar olayı ile karşılaşmaları durumunda ne yapacaklarına dair yöneltilen soruya, ana-babaların %36'sı ilgili makamlara başvuracağını, %7.6'sı bu durumu yakınlarıyla paylaşacağını, %8.9'u kendisinin çözümler bulmaya çalışacağını, %47.5'si ise olay karşısında duygusal ve uygun olmayan tepkiler (intihar, cinayet vb.) verebileceğini bildirmişlerdir.

TARTIŞMA

Bu araştırmada yetişkinlerin çocukluk dönemlerinde ana-babaları ve diğer kişiler tarafından yüksek oranda ihmale ve istismara uğradıkları; cinsiyet açısından incelendiğinde ise kadınların erkeklere oranla daha fazla ana-baba ihmaline ve diğer kişilerin istismarına uğradıkları ancak ana-baba istismarı açısından istatistiksel olarak iki grup arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır. Bu bulgularla benzer olarak, alan-yazında istismarın türüne göre istismarın görülme sıklığının cinsiyete ve yaşa göre farklılaştığı görülmektedir (18). Kızlar cinsel istismara, erkekler de fiziksel istismara daha fazla maruz kalabilmektedirler (19, 20). Kanada'da yapılan bir araştırmada cinsel istismar erkeklere (%4.3) oranla kadınlarda (%12.8) daha fazla belirlenirken, fiziksel istismar kadınlara (%21.1) oranla erkeklerde (%31.2) daha fazla belirlenmiştir. Erkeklerde yaşa göre istismarın görülme oranı değişmezken, kızlarda yaşın ilerlemesi ile birlikte istismar oranının azaldığı belirlenmiştir (20). Birinci sınıf (14 yaş) ve dördüncü sınıf lise öğrencilerinin (18 yaş) karşılaştırıldığı ergenlerle yapılan bir araştırmada ise duygusal istismarın kızlarda, fiziksel istismarın ise duygusal istismar yaşayanlarda ve ana-babalarının sevgisini yeterli görmeyenlerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Her iki istismar türü 14 yaşındaki öğrencilerde ve aile-

Şekil 4 “Eşim çocuğumu sürekli dövse de ilgili yerlere şikayet etmem.”

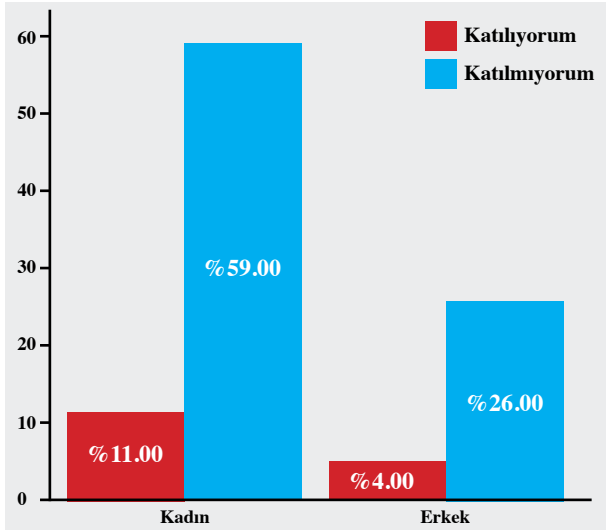
Şekil 5 “Çocuğum aile üyeleri tarafından cinsel istismara uğradığını söylerse ona asla inanmam.”

sinde alkolizm öyküsü olanlarda daha fazla saptanmıştır. Buna karşın, diğer araştırmalardan farklı olarak cinsel istismar bildirim oranları kızlara göre (%3.3) erkeklerde (%6) daha yüksektir (19). Bizim araştırmamızda yaşanan istismarın/ihmalin türü ve zamanı ana-babalara sorulmamış, genel olarak cevaplandırılmaları istenmiştir. Bu nedenle, istismara uğradığını bildiren ana-babaların ne tür istismar yaşadıkları bilinmemektedir.

Araştırmada kullanılan soru listesinden çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Ana-babaları tarafından çocuklara dilencilik yaptırılması katılımcıların %18'i tarafından çocuk istismarı olarak görülmektedir. 2001'de yürürlüğe giren Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği'nde dilencilik bir istismar türü olarak değerlendirilmekte ve dilencilik yaptırılan çocuk da korunmaya muhtaç çocuk kapsamına girmektedir (21). Türk Ceza Kanunu'nun madde 229/1'ine göre de çocuğa dilencilik yaptırılması bir suçtur ve çocuğu dilencilikte araç olarak kullanan kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır (22). Benzer olarak, çocuğun ilkökula gönderilmemesi hukuki yönden bir suç olmasına rağmen katılımcıların %15'i bunu çocuk ihmali ve istismarı olarak değerlendirmemiştir. Katılımcıların çocuğa dilencilik yaptırılmasını veya çocuğun okula gönderilmemesini ço-

cuk istismarı ve ihmali olarak görmemesinin nedeni, bu kişilerin hukuki yönden bilgi eksikliklerinden kaynaklanabileceği gibi, hukuk kuralları ile toplumun tutumları arasındaki farklılıklardan da kaynaklanabilir. Bu durum, hazırlanacak olan eğitim programlarının içeriğinde katılımcıların özümsemesi amacıyla çocuk istismarının ve ihmalinin hukuki boyutunun nedenleri ile birlikte anlatılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların çocuk istismarını ve ihmali destekleyecek olumsuz tutumlarına yönelik ipuçları elde edilmiştir. Çocuğun ana-babası tarafından sürekli eleştirilip, aşağılanmasının (%10) ve çocuğa sevgi gösterilmemesinin (%11) duygusal istismar olarak görülmemesi, bazı çocukların dayığı hak ettiğinin (%15) ve çocukların öğretmenleri tarafından dövülme-yi hak ettiğinin düşünülmesi (%13) araştırma grubunun çocuklara yönelik olumsuz tutumlarının göstergesidir. İstismar ya da ihmal eden kişinin çoğunlukla çocuğun ana-babası olmasından dolayı, olumsuz ana-baba tutumları çocuk istismarının ve ihmalinin yaşanmasına neden olan önemli bir risk etmenidir (17, 23-25). Önceki araştırmalara göre, olumsuz ana-baba tutumlarına neden olan değişkenler ise annenin yaşı, çalışma durumu, depresyon düzeyi, çocukluğunda şiddet görme durumu, aile içi şiddet, eşinden ve çevreden algıladığı sosyal destektir. (24,

Şekil 6 “Bazı çocuklar dayacağı hak eder.”

26-29). Aile içinde eşler arasında sorunlar olması durumunda fiziksel istismar 14.57 kat, duygusal istismar da 16.13 kat fazla görülmektedir (30). Türkiye’de yapılan bir çalışmada ise ana-babası arasında şiddet olan ailelerde yaşayan çocukların daha sık şiddete maruz kaldıkları görülmekte ve çocuk istismarının ve ihmalinin önlenmesinde aile yapısının ve ana-baba tutumlarının önemi anlaşılmaktadır (31).

Olumsuz ana-baba tutumları için diğer bir risk grubu ise istismara uğramış olan ana-babaların çocuklarına istismar davranışı sergileme eğiliminde olmalarıdır (29, 32). Çocukluğunda cinsel istismar yaşayan kadınların da ana-baba tutumları konusunda sorunlar yaşadıkları, çocuklarına izin verici ya da otoriter tutum sergiledikleri görülmektedir (33). Fiziksel istismara uğrayan anneler ise fiziksel istismar yaşamamış annelere oranla 1.5 kat daha fazla çocuklarına dayak atmaktadırlar (29). Bizim araştırmamızda ana-babaların tutumları bilinmemekle birlikte, ana-babaları tarafından ihmale ve istismara uğrayanlar ile uğramayanların fiziksel istismar bilgi ve tutum maddelerine verdikleri doğru yanıtlar karşılaştırıldığında iki grup arasında farklılık olduğu ve ihmale/istismara uğrayanların doğru cevaplarının daha fazla olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Kutlu ve ark.’nın araştırma bulgularına göre, anneler çocukluklarında kendilerine uygulanan ceza yöntemlerinden yararlı olduğunu düşündüklerini kendi çocuklarına daha fazla uygulamaktadır (26). Bu konuda

yapılan araştırmalarda fiziksel ve duygusal istismar için bir risk olan dayak yönteminin sıklığının ve dayağın nasıl algılandığının önemi vurgulanmaktadır (34-36). Bu araştırmada dayak yemek gibi fiziksel istismarı yaşayan ana-babalar, bu yöntemi yanlış görmemelerinden dolayı istismara uğramadıklarını belirtmiş olabilirler. Diğer yandan, istismar ve ihmale uğradıklarını belirtenler kendileri bu yöntemlerin olumsuz sonuçlarını yaşamış olmalarından dolayı, bu maddeleri doğru cevaplandırmış olabilirler. Ancak, bu araştırmada ana-babaların bu tutumlar hakkında sadece görüşleri alınmış, bu tutumları çocuklarına uygulayıp uygulamadıklarına dair sorgulama yapılmamıştır. İstismara/ihmale uğrayanların kendi çocuklarına da aynı yöntemleri uygulayıp uygulamadıklarının belirlenebilmesi ve bu neden-sonuç ilişkisinin kurulabilmesi için daha detaylı araştırmalara ihtiyaç vardır.

Araştırmanın diğer bir bulgusu ise katılımcıların %9’unun yaşına uygun olarak çocuğa cinsel eğitim verilmemesi gerektiğini belirtmeleridir. Ana-babalarının cinsellik ve cinsel eğitim konusundaki tutumlarının incelendiği bir araştırmada, bu araştırma sonucundan daha olumsuz sonuçlar elde edilmiştir. Tuğrul ve ark.’nın 2-8 yaş grubunda çocuğu olan 665 anne ile gerçekleştirdikleri araştırmasında da kız çocuğu olan annelerin %39.4’ünün, erkek çocuğu olan annelerin de %39.7’sinin ilkökul ve ortaokul (7-15 yaş) yaşlarında cinsel eğitimin verilmesini uygun gördüğü saptanmıştır (37). Türkiye’de yapılan araştırmalar incelendiğinde, annelerin cinsel eğitimi onaylamalarına ve kendi annelerinden cinsel eğitim alma oranına göre çocuklarına daha fazla oranda cinsel eğitim verdikleri görülmüştür. Buna rağmen, annelerin cinsellikle ilgili konuları çocuklarıyla rahat bir şekilde konuşmadığı, cinsellikle ilgili bilgilerin kendileri tarafından verilmek istendiği, çocuklarının cinsellikle ilgili sorularını yanıtlarken kendilerini bilgi yönünden yetersiz hissettikleri, ancak cinsel eğitim konusunda sıkıntı yaşadıklarında uzman bir kişi ya da merkezden yardım almadıkları belirlenmiştir (37-39). Diğer yandan, ilköğretim ve lise öğrencileri ile yapılan araştırmalarda da öğrencilerin ana-babaları ile cinsel konularda yeterli bilgi edinemediği, bilgi alanların da bu eğitimden yarar sağlamadığı, yetişkinler yerine akranlarından bilgi almayı tercih ettikleri ve okullarda cinsel eğitim verilmesini istedikleri görülmektedir (40-42). Bizim araştırmamızda %91 oranında ana-babaların cinsel eğitimi onayladıkları belirlenmesine karşın ana-babaların cinsel eğitim ile ne anladıkları, cinsel eğitimin kim tarafından ve çocuğa hangi

yaşta verilmesi gerektiği ana-babalara sorulmamıştır. Bu nedenle, yapılacak olan eğitim programlarında yukarıda belirtilen noktalara değinilebilir ve cinsel eğitimin çocuk istismarının ve ihmalinin önlenmesindeki önemi vurgulanabilir. Ana-babalara yapılacak eğitim programları ile daha fazla sayıda çocuğa ulaşılabilecek ve yanlış ya da eksik bilgi almaları önlenilecektir.

Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Kongresi Sonuç Bildirgesi'nde Türkiye'de toplumun çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi eksikliğinin olduğu ve bu eksikliği gidermek için uygulanan eğitim programlarının da sayısının yetersiz olduğu vurgulanmaktadır (43). Bizim araştırmamızda katılımcıların çoğunluğunun daha önce çocuk istismar ve ihmali konusunda eğitim almadığı (%90) belirlenmiştir. Düzenlenen eğitim programlarının sayısı önemli olmakla birlikte, kalıcı değişiklik yapabilmek için eğitimin niteliğinin de önemli olduğu düşünülmektedir. Yurtdışındaki eğitim programlarının etkinliğine yönelik yapılan bir tarama çalışmasında, istismarı önleme programlarının çoğunluğunun etkinliğinin yeterli olmadığı görülmüştür. Hemşireler tarafından istismar riski yüksek ailelerle gerçekleştirilen aile eğitim programı ise en etkili programlardan biri olarak değerlendirilmiştir (44). Bu nedenle, Türkiye'de düzenlenecek eğitim programları öncelikli olarak, istismarda bulunması ve istismara uğraması muhtemel olan risk gruplarına yönelik düzenlenebilir.

Araştırmanın diğer bir bulgusu ise ana-babaların çocuklarına yönelik bir istismar olayı ile karşılaşmaları durumunda uygun olmayan başteme yöntemleri kullanacaklarını belirtmeleridir. Ana-babaların sadece %36'sı ilgili makamlara başvuracağını bildirmekle birlikte, % 7.6'sı bu durumu yakınlarıyla paylaşacağını, %8.9'u kendisinin çözüm bulmaya çalışacağını, % 47.5'i ise olay karşısında duygusal ve uygun olmayan tepkiler (intihar, cinayet vb) verebileceklerini ifade etmişlerdir. İstismar ve ihmali sonrası durumun ilgili makamlara bildirilmemesi, istismarda bulunan kişiye gerekli hukuki müdahalenin yapılmasını engelleyeceği gibi istismara uğrayan çocuğa ve ailesine yönelik psikolojik desteğin sağlanmasını engelleyen bir durumdur. Yapılan araştırmalara göre, istismar sonrası çocuğun ana-babadan algıladığı desteğin yüksek olması, çocuğun travma sonrası stres bozukluğu veya diğer psikiyatrik sorunları yaşamasında koruyucu etmenlerden biridir. Bu nedenle, eğitim programlarında ailelere istismar durumunda ve sonrasında neler yapmaları gerektiğine dair bilgilendirmenin yapılması, olası psikolojik bozuklukları önleyebilir veya bozuklukların şiddetini azaltabilir (45, 46).

Bu araştırmanın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. Araştırma grubunun tamamına yakınının alt ve orta sosyo-ekonomik düzeyde bulunması bu kısıtlılıklardan biridir. Ancak, önceki araştırma sonuçlarına göre, alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan kişilerin risk grupları arasında olduğu bilinmektedir (17). Araştırma öncesi, araştırmanın uygulandığı hastaneye başvuran ailelerin genel olarak sosyo-kültürel düzeyinin düşük olmasından dolayı, soru maddeleri oldukça anlaşılır düzeyde hazırlanmıştır. Ancak bulgulara göre, bilgi maddelerinin yeterince çeldirici düzeyde olmadığı görülmüştür. Bu nedenle, araştırmamızda geçerliliği ve güvenilirliği yüksek bir ölçek kullanılmaması araştırmanın kısıtlılıklarından biridir. Bununla birlikte, olumsuz aile yaşantılarının incelenmesinde farklı yöntemler ile sorgulamanın daha güvenilir sonuçlar sağlayacağı göz önüne alındığında, ana-babaların istismara ve ihmale uğrama durumlarının yapılandırılmış görüşmelerle incelenmemesi araştırmanın sınırlılıklardan biri olarak değerlendirilmiş ve sonraki araştırmalar için bu anlamda önemli bir deneyim elde edilmiştir (31).

Sonuç olarak; yetişkinlerin çocukluk dönemlerinde aileleri ve diğer kişiler tarafından ihmal ve istismara uğradıklarına dair önemli bir veri elde edilmiştir. Bununla birlikte, ana-babaların çocuk istismarının ve ihmalinin fiziksel belirtilerini duygusal ve davranışsal belirtilerine oranla daha iyi bildikleri saptanmıştır. Çocuk istismarının/ihmalinin belirtileri, olumsuz ana-baba tutumları, çocuk istismarının hukuki boyutu, cinsel eğitimin önemi, ana-baba olarak istismar öncesi ve sonrası sergilemeleri gereken tutumlar ana-babalara uygulanacak olan eğitim programında odaklanılması gereken konular olarak belirlenmiştir. Düzenli aralıklarla uygulanan, kapsamlı ve kişilerin eğitim düzeylerine uygun eğitim programları ile ana-babaların çocuk istismarına ve ihmeline yönelik yanlış bilgilerinin ve olumsuz tutumlarının değiştirilebileceği düşünülmüş, ana-babalara verilecek olan eğitimlerde de bu eksikliklere odaklanılması hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

1. Gültekin G, Ruban C, Akduman B, Korkusuz İ. Çocuk ve cinsel istismar. Adli Psikiyatri Dergisi. 2006; 3: 9-14.
2. Taner Y, Gökler B. Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri. Hacettepe Tıp Dergisi. 2004; 35: 82-86.
3. Bülbül SH, Ünlü E, Kırılı E, Altuğ Ü. Kırıkkale ilinde adolesanların aile içinde şiddete maruz kalma durumu. Poster Sunumu: 2. Uluslararası Katılımlı Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Sempozyumu; 2008 Mayıs 08-10; Ankara, Türkiye.
4. Zoroğlu SS, Tüzün Ü, Şar V, Öztürk M, Kora M, Alyanak B. Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2001;2: 69-78.
5. Brodsky BS, Mann JJ, Stanley B, Tin A, Oquendo M, Birmaher B, Greenhill L,

- Kolko D, Zelazny J, Burke AK, Melhem NM, Brent D. Familial transmission of suicidal behavior: factors mediating the relationship between childhood abuse and offspring suicide attempts. *J Clin Psychiatry*. 2008; 69: 84-96.
6. Maikovitch-Fong AK, Jaffee SR. Sex differences in childhood sexual abuse characteristics and victims' emotional and behavioral problems: findings from a national sample of youth. *Child Abuse Negl*. 2010; 34: 429-437.
7. Milot T, Ethier LS, St-Laurent D, Provost MA. The role of trauma symptoms in the development of behavioral problems in maltreated preschoolers. *Child Abuse Negl*. 2010; 34: 225-234.
8. Arnow BA. Relationships between childhood maltreatment, adult health and psychiatric outcomes and medical utilization. *J Clin Psychiatry*. 2004; 65: 10-15.
9. Chartier MJ, Walker JR, Naimark B. Separate and cumulative effects of adverse childhood experiences in predicting adult health and health care utilization. *Child Abuse Negl*. 2010; 34: 454-464.
10. Roberts R, O'Connor T, Dunn J, Golding J; ALSPAC Study Team. The effects of child sexual abuse in later family life; mental health, parenting and adjustment of offspring. *Child Abuse Negl*. 2004; 28: 525-545.
11. Moore DR, Florsheim P. Interpartner conflict and child abuse risk among African American and Latino adolescent parenting couples. *Child Abuse Negl*. 2008; 32: 463-475.
12. Seng AC, Prinz RJ. Parents who abuse: what are they thinking? *Clin Child Fam Psychol Rev*. 2008;11: 163-175.
13. Gökler R. Eğitimde çocuk istismarı ve ihmaline genel bir bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2008; 10: 47-76.
14. Owayolu N, Uçan Ö, Serindağ S. Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 2007; 2: 13-22.
15. Özer E, Büttün C, Beyaztaş FY, Engin A, Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne 2006-2007 yıllarında başvuran cinsel istismar mağduru çocuk olgularının değerlendirilmesi. *C.U. Tıp Fakültesi Dergisi*. 2007; 29: 51-55.
16. Berberoğlu BÖ, Şahin F, İlhan MN, Çamurdan AD, Beyazova U. İki farklı sosyokültürel düzeyde uygulanan aile eğitim programının annelerin bilgi, tutum ve algıları üzerine etkisi. Poster Sunumu: 2. Uluslararası Katılımlı Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Sempozyumu; 2008 Mayıs 08-10; Ankara, Türkiye.
17. Bülbül SH, Ünlü E, Kırılı E, Altuğ Ü. Kırıkkale ilinde adolesanların aile içinde şiddete maruz kalma durumu. Poster Sunumu: 2. Uluslararası Katılımlı Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Sempozyumu; 2008 Mayıs 08-10; Ankara, Türkiye.
18. Yıldırım A, Çetin İ, Din H, Gümüş B. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Polikliniğinde cinsel istismar mağduru olduğu iddiası ile başvuran olguların değerlendirilmesi. Poster Sunumu: II. Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Kongresi; 2010 Mayıs ; 26-28; Ankara, Türkiye.
19. Aberle N, Ratković-Blazević V, Mitrović-Dittrich D, Coha R, Stoić A, Publić J, Boranić M. Emotional and physical abuse in family: survey among high school adolescents. *Croat Med J*. 2007; 48: 240-248.
20. MacMillan HL, Fleming JE, Trocme N, Boyle MH, Wong M, Racine YA, Beardslee WR, Offord DR. Prevalence of child physical and sexual abuse in the community. Results from the Ontario Health Supplement. *JAMA*. 1997; 278: 131-135.
21. <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20684.html> (erişim tarihi: Mayıs 1, 2010).
22. <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html> (erişim tarihi: Mayıs 1, 2010).
23. Akdur R, Başkan S, Bezirci Ö, Berkin H, Cantürk G, Çalışkan D, Eşiyok B, Gürkan K, Hancı H, Kerimoğlu E, Kılıç BG, Orhon FŞ, Özdemir O, Popalt O, Suskan E, Tekin D, Ulukol B, Uslu R, Yağmurlu A. Ankara Çocuk Koruma Biriminde izlenen olguların değerlendirilmesi. Poster Sunumu: II. Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Kongresi; 2010; 26-28.
24. Lee Y. Early motherhood and harsh parenting: the role of human, social, and cultural capital. *Child Abuse Negl*. 2009; 33: 625-637.
25. Ayan S. Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2007; 8: 206-214.
26. Kutlu L, Batmaz M, Bozkurt G, Gençtürk N, Gül A. Annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri arasındaki ilişki. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 2007; 8: 22-29.
27. Kelleher KJ, Hazen AL, Coben JH, Wang Y, McGeehan J, Kohl PL, Gardner WP. Self-reported disciplinary practices among women in the child welfare system: association with domestic violence victimization. *Child Abuse Negl*. 2008; 32: 811-818.
28. Taylor CA, Guterman NB, Lee SJ, Rathouz PJ. Intimate partner violence, maternal stress, nativity and risk for maternal maltreatment of young children. *Am J Public Health*. 2009; 99: 175-183.
29. Chung EK, Mathew L, Rothkopf AC, Elo IT, Coyne JC, Culhane JF. Parenting attitudes and infant spanking: the influence of childhood experiences. *Pediatrics*. 2009;124: 278-286.
30. Chang JJ, Theodore AD, Martin SL, Runyan DK. Psychological abuse between parents: associations with child maltreatment from a population-based sample. *Child Abuse Negl*. 2008; 32: 819-829.
31. Tahiroğlu AY, Bahalı K, Avcı A, Seydaoğlu G. Çocuk psikiyatri olgularında aile içi şiddet öyküsünün sorgulanması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2009;10: 71-76.
32. Medley A, Sachs-Ericsson N. Predictors of parental physical abuse: the contribution of internalizing and externalizing disorders and childhood experiences of abuse. *J Affect Disord*. 2009;113: 244-254.
33. DiLillo D, Damashek A. Parenting characteristics of women reporting a history of childhood sexual abuse. *Child Maltreat*. 2003; 8: 319-333.
34. Gagné MH, Tourigny M, Joly J, Pouliot-Lapointe J. Predictors of adult attitudes toward corporal punishment of children. *J Interpers Violence*. 2007; 22:1285-1304.
35. Karaçanta H. Ann babanın çocuğa uyguladığı ceza ile çocuğun anne babaya karşı sevgisi arasındaki ilişki. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi. 2009; 25: 41-49.
36. MacMillan HL, Boyle MH, Wong MY, Duku EK, Fleming JE, Walsh CA. Slapping and spanking in childhood and its association with lifetime prevalence of psychiatric disorders in a general population sample. *CMAJ*. 1999; 161: 805-809.
37. Tuğrul B, Artan İ. Çocukların cinsel eğitimi ile ilgili anne görüşlerinin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2001; 20: 141-149.
38. Erbil N, Orak E, Bektaş AE. Anneler cinsel eğitim konusunda ne biliyor, kızlarına ne kadar cinsel eğitim veriyor? *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 2010; 7: 366-383.
39. Eroğlu K, Gölbaşı Z. Cinsel eğitimde ebeveynlerin yeri: ne yapıyorlar, ne yaşıyorlar? Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 2005; 8: 12-21.
40. Altıparmak S, Karadeniz G, Adıgüzel B, Özateş G, Gök E. Kız ergenlerin ergenlik fizyolojisine ilişkin bilgi düzeyleri (Manisa Örneği). *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*. 2006; 3: 55-59.
41. Biri A, Korucuoğlu Ü, Yılmaz E, Şimşek Ç, Aksakal FN, İlhan M. Adolesan kızların cinsel bilgi gereksinim durumlarının belirlenmesi. *Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi*. 2007; 4: 104-107.
42. Güler S, Yöndem ZD. Ergenlik ve cinsel sağlık eğitimi ile ilgili grup rehberliğinin 6.sınıf öğrencilerinin bilgi ve tutumlarına etkisi. *İlköğretim Online*. 2007; 6: 2-10.
43. www.hasuder.org/belgeler/cocuk_kongre.doc (erişim tarihi Mayıs 1, 2010).
44. Krugman SD, Lane WG, Walsh CM. Update on child abuse prevention. *Curr Opin Pediatr*. 2007;19: 711-718.
45. Bolen RM, Lamb JL. Parental support and outcome in sexually abused children. *J Child Sex Abuse*. 2007;16: 33-54.
46. Bernard-Bonin AC, Hébert M, Daignault IV, Allard-Dansereau C. Disclosure of sexual abuse, and personal and familial factors as predictors of post-traumatic stress disorder symptoms in school-aged girls. *Paediatr Child Health*. 2008;13: 479-486.